

**ПРАЦЮВАТИ – ОЗНАЧАЄ ЖИТИ !
(Вадиму Михайловичу Тимофєєву – 80!)**

Вадим Михайлович Тимофєєв, український геолог і геоморфолог, кандидат геолого-мінералогічних наук, старший науковий співробітник, народився 20 серпня 1935 р. у м. Белорецьку (Башкортостан, Росія). У 1958 р. закінчив геологічний факультет Московського державного університету ім. М. В. Ломоносова за спеціальністю «геологія та методика розвідки корисних копалин». У 1958–1961 рр. – технік, геолог, старший геолог, начальник геолого-пошукової партії Північно-Східного геологічного управління (Магаданська область, Росія). У 1961–1964 рр. – технік, геолог, начальник пошукової геологічної партії в Республіці Малі. У 1964–1973 рр. – старший геолог, начальник геолого-знімальної партії в Житомирській геологорозвідувальній експедиції ВГО «Північургеологія» Міністерства геології УРСР. У 1973–1991 рр. – старший науковий співробітник географічного факультету Київського державного університету імені Тараса Шевченка.

У 1982 р. на спецраді Московського державного університету захистив кандидатську дисертацію «Розломно-блокові структури та їх відображення у рельєфі північно-західної частини Українського щита (на прикладі території Коростенського плутона)» (без наукового керівника).

У 1991–1995 рр. – провідний геолог науково-виробничого підприємства «Геопрогноз» Міністерства геології України. У 1995–2002 рр. – провідний науковий співробітник НДЧ географічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Наукові інтереси стосуються структурної геоморфології, палеогеоморфології антропогену, дистанційних методів дослідження рельєфу, новітньої тектоніки. У Київському університеті викладав курси «Структурна геоморфологія» та «Дистанційні методи дослідження рельєфу». Автор понад 80 наукових праць, зокрема співавтор монографій «*Особенности рельефа ледниковой области Житомирского Полесья*» (1976 р.), «*В краю ландышей и азалий*» (1989 р.), понад 20 науково-виробничих звітів. Учасник численних наукових конференцій, симпозіумів та з'їздів в Україні, Росії, Білорусі, Грузії, Таджикистані.

Хіба можливо зрозуміти природу? Усвідомити чому вона така мінлива, чому за хвилини легенький вітерець перетворюється на ураган, а невеликі хвилі в океані – в цунамі. Неможливо – скажете ви, але є на світі люди, які віддали все своє життя задля того, щоб вирішити хоча б декілька природних «загадок».

Саме до таких людей належить **Вадим Михайлович Тимофєєв** – відомий український геолог та геоморфолог. Працюючи в Університеті, Вадим Михайлович щедро передавав свій багатий досвід наступникам, які продовжують розвиток ініційованої ним наукової школи морфоструктурного аналізу.

20 серпня 2015 року Вадим Михайлович відсвяткував свій 80-літній ювілей, що й стало приводом для цікавої розмови.

? *Вадиме Михайловичу, Ви народилися у відомому місті металургів Белорецьку, що в Башкортостані. Чим найбільше запам'ятався Вам рідний Південноуральський край? Чи вплинуло докільця на вибір Вашої професії ?*

Звичайно ж вплинуло – до сих пір можу згадати кожен пагорб та вигин рельєфу в рідному місті. Можна сказати, що моя професія була вирішена заздалегідь, адже з дитинства мене оточували металургійні заводи, збудовані ще за часів правління імператриці Єлизавети Петрівни. Це були специфічні доменні печі, в яких виплавляли високосортний чавун, а в мартенівських печах виплавлялась особлива високоякісна сталь. Ці домни нас, дітей, водночас і зачаровували і лякали.

Місто Белорецьк розташоване у верхів'ї чудової ріки – Білої, на якій було споруджено великий заводський ставок, де ми із задоволенням купалися.

Серед природно-історичних пам'яток відомий «Арський камінь» – прямовисне відслонення вапняків девонського періоду. Краєвид скель і навколишньої природи Уральських гір вражає своєю величчю та могутністю.

На вибір професії вплинуло мабуть ще й те, що мама Тетяна Володимирівна підбирала нам відповідну бібліотеку пригодницьких та природничих книг. А ще я дружив із сином геолога, який жив поверхом вище, і з дитинства ми разом бавилися з колекцією порід та мінералів рідного краю.

Після 5-го класу наша родина переїхала в Ульяновськ і вже там я пішов до 10-річної школи, після закінчення якої мене запрошували в Московську бронетанкову академію, як відмінника у навчанні, однак я вирішив йти в геологи і вступати на геологічний факультет Московського державного університету імені М. В. Ломоносова. Пройшовши співбесіду як медаліст, я обрав кафедру пошуку та розвідки корисних копалин. Нас тоді називали «корисники» («полезнікі»).

? *Яким же було життя у тогочасній Москві ?*

Тоді ми були «новоселами» на Воробйових горах і жили як королі! У кожного студента окрема кімната, а на кожні дві кімнати – окремий душ. А ще мені, як розряднику з двох видів спорту – хокею з м'ячем та футболу, було нелегко поєднувати заняття і спорт, особливо під час навчальних практик

? *Чим ще запам'яталась Вам студентська Москва?*

У нас була перша автоматизована бібліотека з величезним центральним залом і прекрасними умовами для навчання.

А взагалі було багато цікавих подій, Москва відкрила великі можливості, вона дозволила познайомитися з новими людьми та побувати на різноманітних семінарах, що проходились у стінах Alma Mater.

? *Кого б Ви відмітили з викладачів?*

Нам викладали найкращі спеціалісти того часу, кого не візьми – академік або заступник міністра. Так, наприклад, завідував кафедрою академік Смирнов Володимир Іванович – колишній заступник міністра геології СРСР. Саме він виводив всіх співробітників кафедри на ковзанку кататись на ковзанах... Особливий вплив на формування моїх професійних поглядів мали лекції проф. Л. І. Лукіна по структурному аналізу, в яких була показана можливість відновлення по маленькому шліфу ділянки родовища. Також запам'яталися лекції чл.-кор. АН СРСР В. В. Белоусова по тектонічному аналізу геологічних матеріалів.

? *Чи сумлінно вчився студент Тимофеев ?*

Через спортивні тренування часто сачкував... Мав єдину «трійку» з історії геології – не пощастило з викладачем. Однак з геологічних предметів у мене були «п'ятірки». Ще тоді хотілося, щоб навчальна програма була побудована від простого до складного, скажімо, спочатку хімія, а вже тоді основи мінералогії. Але коли відразу фізика, хімія, теорія ймовірностей – без прив'язки до спеціальності – це було важко і не цікаво.

? *Де проходили практики московських студентів-геологів?*

На першому курсі – у Підмосков'ї (13 км від Бородіно) – загальнокурсора топографо-геодезична практика. Геологічна практика по групах обов'язково поєднувалась з культурно-пізнавальною. Після вивчення відслонень ми охоче досліджували палаци і музеї Підмосков'я, наприклад Царицино, Коломенське. Після II курсу – загальнокурсора геологічна практика в Криму (15 км від Бахчисараю та 20 км від Сімферополя). Маршрути були самостійні, з вечірніми звітами викладачам. Іноді нашої бригаді вистачало інформації, яку ми добували у вигляді інтерв'ю в тих, хто вже повертався з маршруту... Саме тут ми зрозуміли, що таке буденна геологічна робота у вигляді польових маршрутів. Після практики всім складом ми вирушили відпочивати на Південний берег Криму – тоді я вперше побачив море, переїхавши через перевал Ай-Петрі.

Після цієї практики 40 студентів, зрозумівши буденність професії, пішли з геології, а взагалі – з 250-х студентів закінчили університет 180!

У той час набір студентів щороку зростав. Так, вже через рік, коли вступав мій молодший брат, на його курс набрали 400 студентів-геологів!

Наступні виробничі практики проходили в Західному Саяні, Туві, та особливо запам'яталась переддипломна практика в Рудному Алтаї. Це був період професійного зростання молодих спеціалістів, здобуття фахових навичок пошукових робіт. Такі практики давали великий науково-практичний досвід.

? *Мабуть після всіх практик Ви почували себе досить впевнено? З яким настроєм їхав молодий випускник Московського державного університету імені М.В. Ломоносова 1958 року на край Землі, в Магаданський край?*

Ми з друзями жартували: «Якщо помирати – то на Колімі». Проте, щоб дістатися до місця призначення, довелось 7 днів їхати потягом до Хабаровська, а потім ще 6 днів чекати льотної погоди. Приїхали до експедиції – і відразу в шахту. Наш загін покликали дослідити перспективи родовища золота.

? *Як проходило таке дослідження?*

Тебе одягають, озброюють ліхтарем, батареєю, молотком і опускають в шахту. Після відповідних тренувань вже легко впізнаєш зміну порід «за звуком молотка». Тоді включаєш ліхтар, документуєш і відбираєш проби...

Як правило, експедиційні штольні закладалися під золоторудною жилою. Видобуток проводився вибуховим методом, в результаті якого порода обвалювалася, потім її підіймали нагору і подавали на збагачувальний комбінат. Концентрат (подрібнена порода с важкими мінералами) йшла у шліх (рудний концентрат), а вже потім, у Магадан, де золото очищували від мінералів-супутників.

? *Чи багато родовищ було на території дослідження? Яка кількість золота видобувалась?*

Родовищ було дуже багато, взагалі – вся територія Коліми «золота». Річний видобуток золота по Колімі вимірювався тоннами.

? *Які умови тамтешніх шахт?*

Вічна мерзлота, що тане на глибині 60 м. Глибше 90 м шахти не досліджувались

? *За три роки Ви відпрацювали техніком, геологом, потім старшим геологом, начальником геолого-пошукової партії Північно-Східного геологічного управління Міністерства геології СРСР. Чи легко було в той час «зробити кар'єру геолога» молодому спеціалісту?*

Я розпочав працювати техніком, а в наступному році весною пішов в пошукову партію геологом. Працювали ми на територіях, прилеглих до Колімських порогів. Подивившись аерофотознімки, я оцінив територію долини Бахапча як безперспективну, про що відверто і впевнено заявив начальнику, однак район вже був затвердженим для дослідження. Звичайно, що згодом усе підтвердилось і нічого там не знайшли, тому отримали загальну «трійку», однак за якісно проведену зйомку – «четвірку».

Наступного сезону я працював начальником партії в передпольовий період.

До речі, у численних польових маршрутах, під час яких ми спостерігали і вивчали природу, зокрема геологічну, унікальної частини Євразії, ми постійно відчували як і нас «вивчають». Практично весь польовий маршрут за нами по п'ятах ходили ведмеді, напевно захоплюючись нашою роботою. В усякому випадку, знаки їх присутності ми постійно бачили і відчували.

? *Після 2,5 років напруженої роботи Ви отримали відпустку. Яким був Ваш настрій?*

Звичайно, піднесений, тоді я багато подорожував – від Магадану до України, але коли в грудні повернувся у Магадан, то отримав термінову телеграму: через 4 дні вилітати до Москви для відрядження в Африку.

? *З цього моменту розпочався «африканський» період Вашого життя. Чи пригадуєте деталі цієї подорожі?*

Прилетіли в Москву, отримали закордонні паспорти. Летіли через Прагу. У передріздвяній Празі провели цілий день, а потім – в Африку. Над Середземним морем потрапили в грозу.

? *Так у 1961 році з вічної мерзлоти Ви здійснили переліт на південь Сахари – у Республіку Малі. Чи могли Ви передбачити такий «поворот долі» та як відреагував на кардинальні зміни середовища ваш організм?*

В Африці цілий рік у мене була підвищена температура 37°. Однак ніякого дискомфорту я не відчував. Ще довелося прийняти три важких уколи від укусів мухи цеце, яка є носієм сонної хвороби. Про умови роботи свідчить і те, що в зоні нашої, так би мовити, відповідальності мешкали 70 різновидів змій, з яких близько 40 отруйних. На щастя, за три роки роботи в Африці я так і не навчився їх розрізняти...

? *Як швидко вдалося Вам розвідати нові родовища золота? Чи відрізнялося «африканське» золото від «магаданського»? Які пошукові методи використовувались?*

Вперше у практиці ми проводили буріння шнековими станками. Розвідане нами розсипне родовище «заховалось» під річищем. Завдяки аерофотознімкам ми змогли знайти можливі місця залягання золота на цій території. Розбурили зсув, насунутий на заплаву, і в першій свердловині виявили піщаний пласт потужністю 20–30 см. Далі проводили виміри, розрахунки, зважування. Золота виявилось чимало, за попередніми оцінками більш ніж 100 кг. Африканське золото – це золото найвищої проби (990 і вище), яке розроблялося ще за часів фараонів.

? *Після повернення з Африки у 1964 році Ви оселилися в Україні. Розкажіть детальніше про цей період.*

Майже десять років (1964–1973 рр.) я працював у Житомирській геологорозвідувальній експедиції виробничо-геологічного об'єднання «Північукргеологія» Міністерства геології УРСР, пройшовши шлях від старшого геолога до начальника геолого-знімальної партії масштабу 1:50000.

? *Що надихнуло Вас на започаткування нових підходів до структурно-геоморфологічного аналізу, які вдалось реалізувати вже в університетському колективі науково-дослідного сектору географічного факультету Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка?*

За цей час вже був зібраний величезний фактичний матеріал, написано багато науково-виробничих звітів, зроблено власні відкриття... Отримані наукові результати дозволили підготувати до захисту кандидатську дисертацію «Розломно-блокові структури та їх відображення у рельєфі північно-західної частини Українського щита (на прикладі території Коростенського плутона)», де й справді були запропоновані та обґрунтовані новітні, революційні погляди і підходи до вирішення питань тектоніки, неотектоніки та палеогеографії. Щоправда, в Україні далеко не всі підтримували мої наукові ідеї.

? *Це правда. Нам, студентам, назавжди запам'ятались гарячі дискусії на науковому семінарі кафедри геоморфології та палеогеографії Шевченкового університету у 80-90-их роках ХХ століття на кшталт «Чи були льодовики на Україні?». На них збиралися студенти та викладачі з усього факультету. За Вами тоді закріпилось звання «головного антигляціаліста». Ви завжди мали власну «неканонічну» точку зору на здавалось би давно вирішені і усталені питання геоморфологічної науки. Як почуває себе людина, яка йде «проти течії» в науці?*

Головне – не боятись висловлювати свої власні наукові погляди. Але для цього, звісно, потрібно багато читати наукової літератури як вітчизняної, так і зарубіжної, постійно збагачувати свій науковий досвід якому, що дуже важливо, слід довіряти. Я бачив, як мої погляди в подальшому підтверджувалися власними дослідженнями та дослідженнями інших вчених. А щодо згаданих семінарів, які і у мене залишили яскраві враження, то я розглядав їх і як дуже цінну можливість у коректній і доброзичливій науковій дискусії відшліфувати власну наукову аргументацію.

? *Саме тому Ваша дисертаційна робота була успішно захищена в 1982 році на Спеціалізованій вченій раді Московського державного університету і, що найдивовижніше – офіційно без наукового керівника!*

Я завжди все робив власноруч, досліджував, перевіряв і довіряв своїм однодумцям!

? *Не можна не згадати, що Ви завжди були на передньому краї розвитку не тільки української, але й світової науки, брали участь у численних республіканських, всесоюзних, міжнародних конференціях та симпозіумах. А які з них запам'яталися Вам найбільше?*

Їх дійсно було чимало, проте найкраще мені запам'яталися конференції у далекосхідному Владивостоці та підмосковному Звенигороді.

? *Ваші нестандартні заняття із курсів «Структурна геоморфологія» та «Дистанційні методи дослідження рельєфу» надовго запам'яталися студентам-геоморфологам. Ваші наукові ідеї підтримали й продовжують розвивати Ваші колеги та учні. Що б Ви побажали нинішнім студентам-геоморфологам?*

Спостерігати, читати, вчитися, – це дуже розвиває, дає змогу мати власну думку, правдиво пізнавати світ!

* * *

Зміст бесіди складно повністю передати в короткому інтерв'ю. Вадим Михайлович вважає, що насамперед треба підготувати молоде покоління та запалити в ньому вогонь пізнання. Він розуміє, що іноді допускав помилки в роботі, багато питань з різних причин не вдалося вирішити, але не шкодує про обраний шлях та до цих пір повністю відданий своїй улюбленій професії, яку й досі просуває уперед!

Хочеться побажати нашому поважному Ювіляру, нашому Вчителю – міцного здоров'я, родинного затишку і довгих років життя !

Розмовляли **Бортник С. Ю., Лаврук Т. М.**